

**Małgorzata Król\***

**NIEMOŻNOŚĆ BYCIA ŚWIADKIEM W POSTĘPOWANIU  
ADMINISTRACYJNYM PRZEZ DUCHOWNEGO KATOLICKIEGO  
W ŚWIELE KODEKSU POSTĘPOWANIA ADMINISTRACYJNEGO  
I KODEKSU PRAWA KANONICZNEGO Z 1983 ROKU**

**Streszczenie**

Celem artykułu było przedstawienie regulacji prawnych dotyczących obowiązku zachowania przez duchownego tajemnicy spowiedzi, ze szczególnym uwzględnieniem roli tej instytucji w wyznaniu rzymskokatolickim. Przyjęto tę formułę, albowiem katolicyzm w Polsce ma najliczniejszą grupę wiernych.

W artykule zaprezentowano aspekty prawne tajemnicy spowiedzi w odniesieniu do postępowania administracyjnego oraz prawa kanonicznego. Dla porównania wskazano również regulacje dotyczące tej instytucji w procedurze karnej i cywilnej. Ponadto dokonano analizy przepisów prawa kanonicznego i prawa karnego nawiązujących do odpowiedzialności duchownego za naruszenie tajemnicy spowiedzi. Oprócz ustawodawstwa ważną wskazówką przy pisaniu artykułu były stanowiska doktryny i orzecznictwa.

**Słowa kluczowe:** spowiedź, duchowny, kodeks prawa kanonicznego, bezwzględny zakaz dowodowy

---

\* Małgorzata Król, Uniwersytet Technologiczno-Humanistyczny im. Kazimierza Pułaskiego w Radomiu, adres email: malgosiaolczyk94@tlen.pl

## Wprowadzenie

Ochrona tajemnicy spowiedzi jest podstawą systemu prawnego opartego na gwarancji wolności wyznania i sumienia. W polskim porządku prawnym ustawodawca zabezpieczył osoby, które w zaufaniu i dobrowolnie wyznają przewinienia uznane w danej religii za grzechy, ale także spowiedników, którzy słuchając penitentów, wypełniają swoje zadanie powierzone im przez Kościół.

Ochrona tajemnicy spowiedzi dotyczy jedynie tych wyznań, które akceptują taką instytucję, albowiem podkreślenia wymaga fakt, że choć z reguły duchowny kojarzy się jedynie z osobą katolickiego księdza, to w myśl obowiązujących przepisów w pojęciu tym mieści się również pop czy rabin. Tak więc tajemnicę spowiedzi należy oceniać w kontekście wewnętrznego prawa określonego związku religijnego.

## Niemożliwość bycia świadkiem w postępowaniu administracyjnym

Celem postępowania administracyjnego jest ustalenie prawdy materialnej, nazywanej też prawdą obiektywną, w oparciu o fakty i udowodnione okoliczności<sup>1</sup>. Stąd też tak istotną rolę w postępowaniu administracyjnym odgrywa postępowanie dowodowe uregulowane w rozdz. 4 ustawy z dnia 14 czerwca 1960 roku – Kodeks postępowania administracyjnego<sup>2</sup>, zwanej dalej kpa. Ustawodawca w art. 75 § 1 kpa przyjął formułę, wedle której dowodem jest wszystko, co może przyczynić się do wyjaśnienia sprawy, a jednocześnie nie jest sprzeczne z prawem. Przepis ten zawiera otwarty katalog środków dowodowych, wskazując w szczególności na dokumenty, zeznania świadków, opinie biegłych oraz oględziny.

Należy zwrócić uwagę – to jest bowiem tematem niniejszego artykułu – na dowód w postępowaniu administracyjnym, jakim są zeznania świadka. W doktrynie za świadka uznaje się osobę fizyczną, której nie dotyczy postępowanie administracyjne, powołaną w celu złożenia zeznań co do faktów spostrzeżonych osobiście lub przekazanych przez inną osobę<sup>3</sup>. Definicja ta konstruuje jednocześnie warunki zdolności do występowania w postępowaniu administracyjnym jako świadek. Takową zdolność posiadają wyłącznie osoby fizyczne, które dysponują

<sup>1</sup> *Postępowanie administracyjne – ogólne, podatkowe, egzekucyjne i przed sądami administracyjnymi*, red. M. Wierzbowski, Warszawa 2013, s. 107.

<sup>2</sup> Tekst jedn. Dz.U. z 2017 r., poz.1257 z późn. zm.

<sup>3</sup> Z.R. Kmieciak, *Postępowanie administracyjne, postępowanie egzekucyjne w administracji i postępowanie sądowniczoadministracyjne*, Warszawa 2014, s. 125.

wiadomościami o faktach mających istotne znaczenie dla ustalenia stanu faktycznego danej sprawy<sup>4</sup>. Osoba wezwana na świadka musi stawić się w wyznaczonym miejscu i czasie i złożyć zeznania. Za uchylenie się od tego obowiązku grozi kara grzywny w myśl art. 88 kpa. Paragraf 1 przywołanego artykułu umożliwia ukaranie świadka, który zaniechał obowiązku osobistego stawienia się na rozprawę administracyjną mimo prawidłowego wezwania i bez uzasadnionej przyczyny. Organ może nałożyć na taką osobę karę grzywny do 50 zł, a w razie ponownego niezastosowania się do wezwania – grzywnę do 200 zł. Jednakową sankcją obojętne jest bezzasadne odmówienie zeznań lub udziału w innej czynności będącej przedmiotem postępowania. Obowiązek zeznawania jako świadek jest uznawany za obowiązek obywatelski<sup>5</sup>.

Zasadą jest obligatoryjność zeznawania jako świadek, przy czym od zasady tej istnieją pewne wyjątki. Na status świadka w postępowaniu administracyjnym składają się dwa główne uprawnienia: prawo do odmowy składania zeznań oraz prawo odmowy odpowiedzi na poszczególne pytania. Pierwsze uprawnienie może być zrealizowane wówczas, gdy między stroną i świadkiem pozostają osobiste relacje. Z tego względu odmówić złożenia zeznań mają prawo małżonek strony, jej wstępni, zstępni i rodzeństwo oraz jej powinowaci pierwszego stopnia, jak również osoby pozostające ze stroną w stosunku przysposobienia, opieki lub kurateli (art. 83 § 1 zd. 1 kpa). Prawo odmowy zeznań trwa także po ustaniu małżeństwa, przysposobienia, opieki lub kurateli (art. 83 § 1 zd. 2 kpa). Świadek ma również prawo odmówić odpowiedzi na pytania, gdy odpowiedź mogłaby narazić jego lub jego bliskich wymienionych wyżej na odpowiedzialność karną, hańbę lub bezpośrednią szkodę majątkową albo spowodować naruszenie obowiązku zachowania prawnie chronionej tajemnicy zawodowej (art. 83 § 2 kpa).

Innym ograniczeniem w zakresie bycia świadkiem jest ustawowe wyłączenie pewnych osób z możliwości bycia świadkiem. W art. 82 kpa zostały ujęte kategorie osób, które nie mogą zeznawać jako świadek, a w razie odebrania od nich zeznań nie mogą być one uznane za dowód w sprawie<sup>6</sup>. Do grupy tych osób należą:

- osoby niezdolne do spostrzegania lub komunikowania swych spostrzeżeń,

---

<sup>4</sup> B. Adamiak, J. Borkowski, *Kodeks postępowania administracyjnego. Komentarz*, Warszawa 2014, s. 376.

<sup>5</sup> A. Wróbel, *Komentarz aktualizowany do art. 82 Kodeksu postępowania administracyjnego*, Lex 2016.

<sup>6</sup> Z.R. Kmiecik, *op. cit.*, s. 125.

- osoby obowiązane do zachowania w tajemnicy informacji niejawnych na okoliczności objęte tajemnicą, jeżeli nie zostały w trybie określonym obowiązującymi przepisami zwolnione od obowiązku zachowania tej tajemnicy,
- duchowni co do faktów objętych tajemnicą spowiedzi.

Zauważyć należy, że komentowany przepis nie wyklucza całkowicie możliwości bycia świadkiem przez duchownego, a jedynie ogranicza ją w stosunku do informacji uzyskanych podczas spowiedzi. Zgodnie z orzeczeniem Sądu Najwyższego z dnia 24 października 1932 roku, „nie ma nic wspólnego z tajemnicą spowiedzi ujawnienie samego faktu odbycia spowiedzi”<sup>7</sup>.

W polskim ustawodawstwie, mimo wielu regulacji odnoszących się bezpośrednio do statusu duchownego, brak ogólnej definicji tego pojęcia. Jest ona kształtowana przez przepisy w kontekście określonej sytuacji, np. za osobę duchowną podlegającą ubezpieczeniu społecznemu uważa się duchownego oraz członków zakonów męskich i żeńskich Kościoła katolickiego, innych kościołów i związków wyznaniowych, z wyjątkiem alumnów seminariów duchownych, nowicjuszków, postulątów i juniorystów, którzy nie ukończyli 25. roku życia<sup>8</sup>. Należy więc aprobować pogląd Sądu Najwyższego wyrażony w uchwale 7 sędziów SN z dnia 6 maja 1992 roku, wedle którego duchownym jest „osoba należąca do Kościoła katolickiego lub innego Kościoła albo związku wyznaniowego, który wyróżnia się spośród ogółu wyznawców danej religii tym, że powołana została do stałego organizowania i sprawowania kultu religijnego”<sup>9</sup>.

Artykuł 82 kpa ma charakter normy bezwzględnie obowiązującej, zatem duchowny nie może zostać zwolniony z obowiązku zachowania tajemnicy spowiedzi, nawet gdyby wyrażał taką wolę<sup>10</sup>.

Omawiany przepis nie odnosi się tylko do duchownego katolickiego. W doktrynie przyjmuje się, że dotyczy on duchownych wszystkich związków religijnych legalnie działających w Polsce, które uznają instytucję spowiedzi<sup>11</sup>. Sąd Najwyższy w uzasadnieniu wyroku z dnia 14 czerwca 1937 roku podaje przykład judaizmu jako wiary niezawierającej żadnej czynności religijnej, która mogłaby być utożsamiana ze spowiedzią rozumianą jako wyznanie przed kapła-

<sup>7</sup> II K 1048/32, OSNK 1932, nr 12, poz. 231.

<sup>8</sup> Art. 8 ust. 13 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (tekst jedn. Dz.U. z 2017 r., poz. 1778 z późn. zm.).

<sup>9</sup> I KZP 1/92, OSNKW 1992, nr 7–8, poz. 46.

<sup>10</sup> M. Przybysz, *Komentarz do art. 82 Kodeksu postępowania administracyjnego*, Lex 2017.

<sup>11</sup> A. Wróbel, *op. cit.*

nem swych grzechów i otrzymaniem rozgrzeszenia udzielonego mocą władzy kapłańskiej<sup>12</sup>. Konstatacja ta, mimo upływu kilkudziesięciu lat, nadal zachowuje aktualność. Samą instytucję spowiedzi regulują przepisy wewnętrzne związków wyznaniowych, lecz w literaturze przyjmuje się koncepcję przedstawioną we wspomnianym wyroku dla określenia definicji spowiedzi objętej art. 82 kpa. Profesor C. Martysz wskazuje, że należy ją rozumieć jako „wyznanie grzechów przed kapłanem dla otrzymania ich odpuszczenia”<sup>13</sup>.

Warto nadmienić, jak kształtuje się postępowanie dowodowe w postępowaniu podatkowym. Wszakże to także rodzaj postępowania administracyjnego, szczegółowo unormowany w ustawie z dnia 29 sierpnia 1997 roku – Ordynacja podatkowa<sup>14</sup>, zwanej dalej OrdPod. Przyjmuje ona podobną formułę jak kpa, uznając za dowód wszystko, co może przyczynić się do wyjaśnienia sprawy, a nie jest sprzeczne z prawem (art. 187 § 1 OrdPod). Wprowadza także bezwzględne zakazy dowodowe, m.in. w stosunku do duchownych co do faktów objętych tajemnicą spowiedzi, z tym jednak zastrzeżeniem, że art. 195 pkt 3 OrdPod wskazuje *expressis verbis*, iż dyspozycją tej normy objęci są duchowni prawnie uznanych wyznań. Zatem ustawodawca na gruncie prawa podatkowego rozwiewa wątpliwości w zakresie definicji duchownego. Odnosi się ona bowiem do osób reprezentujących związki wyznaniowe zarejestrowane w Polsce zgodnie z przepisami ustawy z dnia 17 maja 1989 roku o gwarancjach wolności sumienia i wyznania<sup>15</sup>. Przy czym także w tym przypadku aktualny wydaje się pogląd wyrażony w przywołanym wyżej wyroku SN z dnia 14 czerwca 1937 roku, iż chodzi o związki wyznaniowe uznające instytucję spowiedzi. Ominięcie tego wyjaśnienia byłoby wypaczeniem art. 195 pkt 3 OrdPod, który wprowadza bezwzględny zakaz dowodowy wyłącznie w stosunku do faktów objętych spowiedzią, nie zaś do wszystkich informacji posiadanych przez duchownego.

## Tajemnica spowiedzi w świetle kodeksu prawa kanonicznego

W polskim porządku prawnym obowiązuje zasada równouprawnienia wszystkich kościołów i związków wyznaniowych, wynikająca wprost z art. 25 ust. 1

<sup>12</sup> I K 454/37, OSNK 1938, nr 1, poz. 11.

<sup>13</sup> C. Martysz, *Komentarz do art. 82 Kodeksu postępowania administracyjnego*, Lex 2010.

<sup>14</sup> Tekst jedn. Dz.U. z 2018 r., poz. 800 z późn. zm.

<sup>15</sup> Tekst jedn. Dz.U. z 2017 r., poz. 1153.

Konstytucji RP<sup>16</sup>. Ustęp 2 przywołanego artykułu wskazuje na relacje między władzami państwa a funkcjonującymi w państwie obrządkami, stanowiąc, że „władze publiczne w Rzeczypospolitej Polskiej zachowują bezstronność w sprawach przekonań religijnych, światopoglądowych i filozoficznych, zapewniając swobodę ich wyrażania w życiu publicznym”. Ponadto „stosunki między państwem a kościołami i innymi związkami wyznaniowymi są kształtowane na zasadach poszanowania ich autonomii oraz wzajemnej niezależności każdego w swoim zakresie, jak również współdziałania dla dobra człowieka i dobra wspólnego” (ust. 3 art. 25 ustawy zasadniczej).

Szczegółowe kwestie dotyczące pozycji ustrojowej Kościoła Katolickiego w Polsce reguluje ustawa o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej<sup>17</sup>. W art. 2 podkreśla ona suwerenność Kościoła Katolickiego, określając, że „Kościół rządzi się w swych sprawach własnym prawem, swobodnie wykonuje władzę duchowną i jurysdykcyjną oraz zarządza swoimi sprawami”. W doktrynie nie ma wątpliwości, iż przepis ten eksponuje autonomiczność prawa kanonicznego wobec ustawodawstwa polskiego<sup>18</sup>. Kościół Katolicki może więc np. uchylać akty ustalające prawa i obowiązki wiernych czy duchownych wynikające z wiary i jej zasad. Częścią rzymskokatolickiego wyznania jest spowiedź jako element pokuty, czyli jednego z siedmiu sakramentów świętych. Zagadnienie spowiedzi przed duchownym normują przepisy kodeksu prawa kanonicznego<sup>19</sup>, zwanego dalej kpkan.

Zacząć należy od kanonu 965 kpkan, który wskazuje *expressis verbis*, że jedyną osobą, która może udzielić sakramentu pokuty (tzw. szafarzem), jest kapłan. Kolejny kanon stanowi, że do ważności odpuszczenia grzechów szafarz musi spełniać łącznie dwa warunki:

- być po święceniach kapłańskich (tak więc pokuty nie mogą udzielić np. alumnii),
- posiadać upoważnienie do wykonywania odpuszczenia grzechów w odniesieniu do wiernych, którym takiego odpuszczenia udziela – upoważnienie to może wynikać z mocy samego prawa (np. w przypadku biskupa rzymskiego czy kar-

---

<sup>16</sup> Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r., Dz.U. z 1997 r., nr 78, poz. 483 z późn. zm.

<sup>17</sup> Ustawa z dnia 17 maja 1989 r. o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej, tekst jedn. Dz.U. z 2018 r., poz. 380.

<sup>18</sup> B. Rakoczy, *Komentarz do art. 2 ustawy o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego Rzeczypospolitej Polskiej*, Lex 2008.

<sup>19</sup> Dekret Num. 48/84/P. PRIMAS POLONIAE z dnia 4 grudnia 1983 r. – Kodeks prawa kanonicznego (Kanon 1983, nr 12, poz. 4).

dynałów, o czym mówi § 1 kan. 967 kpkan) lub zgodnie z § 1 kan. 969 kpkan z upoważnienia nadanego przez ordynariusza miejsca (definicję ordynariusza miejsca podaje kan. 134 kpkan, wedle którego w pojęciu tym mieści się biskup rzymski, biskupi diecezjalni, osoby, które choćby czasowo są przełożonymi Kościoła partykularnego lub zrównanej z nim na mocy kan. 368 wspólnoty oraz wikariusze generalni i biskupi posiadający wykonawczą władzę zwyczajną).

Tajemnica sakramentu spowiedzi jest nienaruszalna, o czym stanowi wprost § 1 kan. 983 kpkan. Przepis ten jest dowodem na wzajemne przenikanie się prawa wyznaniowego i świeckiego, albowiem nienaruszalność tajemnicy spowiedzi została uwzględniona przez prawodawcę m.in. w procedurze administracyjnej, wprowadzając niemożność bycia świadkiem przez duchownego co do faktów uzyskanych podczas spowiedzi.

Kanon 983 w § 1 wskazuje dalej, że nie wolno szafarzowi słowami lub w jakikolwiek inny sposób i dla jakiegokolwiek przyczyny w czymkolwiek zdradzić penitenta. Co więcej, obowiązek zachowania tajemnicy spowiedzi, o czym mówi § 2 kan. 983 kpkan, mają także:

- tłumacz, za pośrednictwem którego spowiada się penitent, oraz
- wszyscy, którzy w jakikolwiek sposób zdobyli ze spowiedzi wiadomości o grzechach (może to dotyczyć sytuacji, w której wierny głośno wyznaje swoje grzechy przy konfesjonale i słyszą je inni oczekujący na spowiedź).

Kanon 984 kpkan wprowadza wobec szafarza bezwzględny zakaz korzystania z informacji uzyskanych podczas spowiedzi powodujących uciążliwość dla penitenta, nawet przy wykluczeniu wszelkiego niebezpieczeństwa wyjawienia oraz zakaz korzystania w zewnętrznym zarządzaniu z wiadomości, jakie uzyskał o grzechach wyznanych w jakimkolwiek czasie w spowiedzi.

### **Regulacje dotyczące zachowania tajemnicy spowiedzi w postępowaniu cywilnym i karnym – aspekt porównawczy**

W polskim porządku prawnym, oprócz procedury administracyjnej, ustawodawca wyodrębnił postępowanie karne i cywilne. Procedurę karną regulują przepisy ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego<sup>20</sup>, zwanej dalej kpk. Identycznie jak w przypadku postępowania administracyjnego, także w postępowaniu karnym duchowny nie może być świadkiem co do faktów, o któ-

<sup>20</sup> Tekst jedn. Dz.U. z 2017 r., poz. 1904 z późn. zm.

rych dowiedział się przy spowiedzi. Uregulowanie w art. 178 ust. 2 kpk stanowi bezwzględny zakaz dowodowy i „ani osoba wnioskodawcy, ani kierunek przesłuchania (na korzyść oskarżonego) nie pozwalają na obejście zakazu dowodowego”<sup>21</sup>.

Ograniczenie unormowane w art. 178 kpk dotyczy jedynie sytuacji, gdy duchowni są świadkami, przepis ten nie wyklucza przesłuchiwania ich co do faktów objętych spowiedzią w charakterze oskarżonych czy podejrzanych<sup>22</sup>.

Warto zauważyć, że z brzmienia art. 178 kpk można wysnuć następujące wnioski:

- przepis ten nie dotyczy informacji przekazanych duchownemu podczas innej posługi niż spowiedź,
- zakaz ten dotyczy także takiego spowiednika, który nie ma przymiotu szafarza,
- należy uznać, że dyspozycją art. 178 kpk objęty jest również tłumacz, który w niektórych sytuacjach jest niezbędny przy spowiedzi, a prawo do korzystania z jego usługi gwarantuje kodeks prawa kanonicznego, lecz nie ma podstaw do twierdzenia, iż zakaz ten rozciąga się na inne osoby, które uzyskały informacje ze spowiedzi<sup>23</sup>.

Jeżeli zaś chodzi o procedurę cywilną, to w porównaniu do postępowania administracyjnego i karnego przyjmuje ona najmniej restrykcyjną postać obowiązku zachowania tajemnicy spowiedzi. Przede wszystkim nie formułuje w stosunku do duchownego bezwzględnego zakazu dowodowego, a jedynie, zgodnie z art. 261 § 2 zd. 2 kodeksu postępowania cywilnego<sup>24</sup>, zwanego dalej kpc, nadaje mu prawo do odmowy składania zeznań co do faktów powierzonych przy spowiedzi. Choć art. 259 kpc wskazuje grupy osób ustawowo wyłączonych z możliwości bycia świadkiem, to przepis ten nie obejmuje duchownych.

Zastosowanie normy z art. 261 kpc jest możliwe przy kumulatywnym spełnieniu następujących przesłanek:

- duchowny musi reprezentować wyznanie legalnie funkcjonujące w Polsce,
- prawo wewnętrzne związku wyznaniowego lub kościoła, które reprezentuje duchowny, musi przewidywać kategorię osób duchownych,

---

<sup>21</sup> Wyrok Sądu Apelacyjnego w Szczecinie z dnia 18 lutego 2015 r., II AKa 270/14, Lex nr 1668674.

<sup>22</sup> L.K. Paprzycki, *Komentarz aktualizowany do art. 178 Kodeksu postępowania karnego*, Lex 2015.

<sup>23</sup> T.H. Grzegorzczuk, *Komentarz do art. 178, art. 178(a) Kodeksu postępowania karnego*, Lex 2014.

<sup>24</sup> Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego, tekst jedn. Dz.U. z 2018 r., poz. 155 z późn. zm.



- duchowny będący świadkiem musi być rzeczywiście duchownym, co *ad probationem* może udowodnić, przedstawiając zaświadczenie od władzy przełożonej,
- wyznanie reprezentowane przez świadka musi aprobować instytucję spowiedzi, w razie wątpliwości kwestię tę rozstrzygnie sąd na podstawie przepisów wewnętrznych danego związku wyznaniowego lub kościoła<sup>25</sup>.

W doktrynie przyjmuje się, iż z prawa odmowy zeznań w postępowaniu cywilnym duchowny może skorzystać również po zakończeniu sprawowanej funkcji (nawet w przypadku porzucenia stanu kapłańskiego)<sup>26</sup>. Taką samą konstatację stosuje się w procedurze karnej<sup>27</sup>. Na zasadzie analogii należy ją także odnosić do postępowania administracyjnego i unormowanego w art. 82 kpa zakazu dowodowego.

### **Odpowiedzialność duchownego za naruszenie tajemnicy spowiedzi**

O ile procedura administracyjna, podobnie jak cywilna, nie przewiduje sankcji za naruszenie przez duchownego tajemnicy spowiedzi, o tyle naraża się on na odpowiedzialność kanoniczną. Kodeks prawa kanonicznego określa rodzaje kar oraz czyny, które stanowią przestępstwa w rozumieniu tego kodeksu. Podmiotami przestępstwa mogą być zarówno wierni, jak i należący do stanu duchownego lub zakonnego.

Kanon 1311 kpkan statuuje zasadę, w myśl której „Kościół posiada wrodzone i własne prawo wymierzania sankcji karnych wiernym popełniającym przestępstwo”. Kolejny kanon wyróżnia następujące sankcje karne:

- a) kary poprawcze (cenzury) – ekskomunikę, interdykt, suspensę;
- b) kary ekspiacyjne, obejmujące:
  - zakaz lub nakaz przebywania na określonym miejscu lub terytorium,
  - pozbawienie władzy, urzędu, zadania, prawa, przywileju, uprawnienia, łaski, tytułu, odznaczenia, nawet czysto honorowego,
  - zakaz korzystania z tego, co wyliczono wyżej, lub zakaz korzystania z tego w określonym miejscu lub poza określonym miejscem (tego rodzaju zakazy nigdy nie powodują nieważności),

<sup>25</sup> K. Knoppek, *Komentarz do art. 261 Kodeksu postępowania cywilnego*, Lex 2013.

<sup>26</sup> T. Demendecki, *Komentarz do art. 261 Kodeksu postępowania cywilnego*, Lex 2017.

<sup>27</sup> T.H. Grzegorzcyk, *op. cit.*

- karne przeniesienie na inny urząd,
  - wydalenie ze stanu duchownego;
- c) środki zaradcze – służące głównie zapobieżeniom przestępstwom;
- d) pokuty – mające przede wszystkim na celu zastąpienie kary lub jej zwiększenie.

Nie wszystkie jednak kary są przypisane ogółowi Kościoła, wyjątek w tej kwestii stanowi suspensa, która zgodnie z kanonem 1333 § 1 kpkkan może być wymierzana wyłącznie wobec duchownych.

Przestępstwem związanym ze spowiedzią, wymienionym w kodeksie prawa kanonicznego, jest naruszenie tajemnicy sakramentalnej. Zgodnie z kan. 1388 kpkkan podmiotem tego czynu może być nie tylko spowiednik, ale i tłumacz oraz inne osoby zobligowane na mocy kan. 983 § 2 kpkkan do zachowania tajemnicy informacji, które uzyskali przy spowiedzi. Kanon 1388 § 1 kpkkan przewiduje, że przestępstwo to może zostać popełnione przez spowiednika bezpośrednio – wtedy ponosi on karę ekskomuniki wiążącej mocą samego prawa, zastrzeżonej Stolicy Apostolskiej, albo pośrednio, w tym przypadku wymiar kary jest odpowiedni do ciężkości przestępstwa.

W stosunku do tłumacza i innych osób naruszających tajemnicę spowiedzi komentowany przepis określa karę jako „sprawiedliwą”, przy czym w najgorszym przypadku mogą oni zostać ukarani ekskomuniką (kan. 1388 § 2 kpkkan). Ekskomunika to najcięższa kara kościelna, polegająca na pozbawieniu wiernego wszystkich dóbr, którymi Kościół dysponuje, w szczególności dotkliwym skutkiem tej kary jest zakaz przyjmowania sakramentów świętych<sup>28</sup>. Kara ekskomuniki może zostać nałożona zarówno na duchownego, jak i osobę świecką<sup>29</sup>.

W doktrynie wysuwa się także pogląd, zgodnie z którym duchowny naruszając obowiązek zachowania tajemnicy spowiedzi, do którego jest zobligowany, naraża się także na odpowiedzialność karną. Należy to odnieść do art. 266 kodeksu karnego<sup>30</sup>, zwanego dalej kk. Paragraf 1 przywołanego artykułu stanowi, że „kto, wbrew przepisom ustawy lub przyjętemu na siebie zobowiązaniu, ujawnia lub wykorzystuje informację, z którą zapoznał się w związku z pełnioną funkcją, wykonywaną pracą, działalnością publiczną, społeczną, gospodarczą lub naukową, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia

<sup>28</sup> J. Syryjczyk, *Pojęcie ekskomuniki w świetle zadań pastoralnych Kościoła w projekcie prawa karnego z 1973 r. oraz w Kodeksie Prawa Kanonicznego z 1983 r.*, „Prawo Kanoniczne: kwartalnik prawnohistoryczny” 1989, t. 32, nr 1–2, s. 142.

<sup>29</sup> A. Terpin, *Natura i skutki ekskomuniki według Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1983 r.*, „Kościół i Prawo” 2014, nr 1, s. 193.

<sup>30</sup> Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny, tekst jedn. Dz.U. z 2017 r., poz. 2204 z późn. zm.

wolności do lat 2”<sup>31</sup>. Przepis ten nie wymienia *expressis verbis* tajemnicy spowiedzi, lecz w piśmiennictwie uznaje się ją za rodzaj tajemnicy zawodowej<sup>31</sup>.

Przedmiotem uregulowania z art. 266 kk są poufne informacje, które wynikają ze stosunku zaufania między dysponentem (w przypadku tajemnicy spowiedzi wiernym) a depozytariuszem informacji (spowiednikiem)<sup>32</sup>. Są to wiadomości uzyskane w związku z pełnioną funkcją, dlatego słusznie przyjmuje się w literaturze, iż tajemnicę zawodową determinują dwa elementy: ograniczenie dostępności do informacji objętych tą tajemnicą oraz zakaz ich ujawniania<sup>33</sup>.

Do uznania odpowiedzialności karnej duchownego za naruszenie tajemnicy spowiedzi konieczna jest ocena, czy zapoznanie się przez niego z poufnymi wiadomościami nastąpiło w związku z prowadzoną działalnością społeczną lub pełnioną funkcją<sup>34</sup>. Należy mieć również na względzie wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego w Warszawie z dnia 11 lipca 2006 roku, w sentencji którego NSA podkreśla, iż „oceny, czy dana informacja spełnia wymogi informacji poufnej, należy dokonywać *ex ante*, to jest w chwili wykorzystania lub ujawnienia oraz biorąc pod uwagę całokształt czynników”<sup>35</sup>.

## Podsumowanie

Kodeks postępowania administracyjnego, jak również inne akty normatywne (tj. kodeks postępowania karnego i ordynacja podatkowa) konstruuje bezwzględny zakaz dowodowy w stosunku do zeznań duchownego w zakresie, w jakim informacje z tych zeznań pochodzą ze spowiedzi.

Bezwzględny zakaz dowodowy, o którym mowa wyżej, polega na tym, że duchowny nie może być świadkiem co do faktów objętych tajemnicą spowiedzi, nawet gdyby wyrażał taką wolę. Winno się zaznaczyć, iż zakaz ten urzeczywistnia się wtedy, gdy duchowny ujawni sam fakt spowiedzi. Ponadto bezwzględny zakaz dowodowy może być zastosowany jedynie w pewnych warunkach. Po pierwsze, dotyczy on duchownych, przy czym pojęcie „duchownego” nie zostało

<sup>31</sup> K. Knoppek, *op. cit.*

<sup>32</sup> P. Kozłowska-Kalisz, *Komentarz aktualizowany do art. 266 Kodeksu karnego*, Lex 2017.

<sup>33</sup> M. Rusinek, *Tajemnica zawodowa i jej ochrona w polskim procesie karnym*, Warszawa 2007, s. 16–17.

<sup>34</sup> K. Pachnik, *Odpowiedzialność karna duchownego przed sądem powszechnym*, „Prokurator” 2011, nr 3 (47), s. 57.

<sup>35</sup> II GSK 102/06, LEX nr 308133.

przez ustawodawcę sformułowane. Z dokonanej analizy literatury i orzecnictwa wynika, iż za duchownego należy uważać osobę należącą do związku wyznaniowego prawnie uznanego w Polsce. Po drugie, wypada aprobować pogląd, zgodnie z którym bezwzględny zakaz dowodowy ma zastosowanie wyłącznie do wyznań dopuszczających instytucję spowiedzi.

Dla katolików spowiedź jest bardzo ważnym elementem wiary. Wyznanie grzechów i uzyskanie rozgrzeszenia powoduje oczyszczenie duszy. To rodzaj intymnej rozmowy z duchownym, opierającej się na zaufaniu i nadziei. Z uwagi na to istotne jest zapewnienie penitentowi prawnej ochrony tajemnicy spowiedzi, aby miał on pewność, że informacje, które dobrowolnie podaje, nie zostaną wykorzystane w sposób niekorzystny dla niego. Stąd też prawodawca kościelny wprowadza bezwzględny zakaz ujawniania i jakiegokolwiek wykorzystywania wiadomości uzyskanych podczas spowiedzi. Zakaz ten obejmuje szafarzy oraz inne osoby, które takie wiadomości uzyskały. Ochronie tajemnicy spowiedzi służą kary ustanowione za jej naruszenie uregulowane w przepisach kodeksu prawa kanonicznego.

Konkludując, należy stwierdzić, że wartość spowiedzi została uznana zarówno przez prawodawcę kościelnego, jak i ustawodawcę państwowego. Wobec tego nie tylko normy prawa wewnętrznego Kościoła Katolickiego zastrzegają nienaruszalność tajemnicy spowiedzi, lecz gwarantują ją również w postępowaniach świeckich przepisy prawa powszechnie obowiązującego.

## Literatura

- Adamiak B., Borkowski J., *Kodeks postępowania administracyjnego. Komentarz*, Warszawa 2014.
- Demendecki T., *Komentarz do art. 261 Kodeksu postępowania cywilnego*, Lex 2017.
- Grzegorzczak T.H., *Komentarz do art. 178, art. 178(a) Kodeksu postępowania karnego*, Lex 2014.
- Kmieciak Z.R., *Postępowanie administracyjne, postępowanie egzekucyjne w administracji i postępowanie sądowniczoadministracyjne*, Warszawa 2014.
- Knoppek K., *Komentarz do art. 261 Kodeksu postępowania cywilnego*, Lex 2013.
- Kozłowska-Kalisz P., *Komentarz aktualizowany do art. 266 Kodeksu karnego*, Lex 2017.
- Martysz C., *Komentarz do art. 82 Kodeksu postępowania administracyjnego*, Lex 2010.
- Pachnik K., *Odpowiedzialność karna duchownego przed sądem powszechnym*, „Prokurator” 2011, nr 3 (47).
- Paprzycki L.K., *Komentarz aktualizowany do art. 178 Kodeksu postępowania karnego*, Lex 2015.

*Postępowanie administracyjne – ogólne, podatkowe, egzekucyjne i przed sądami administracyjnymi*, red. M. Wierzbowski, Warszawa 2013.

Przybysz M., *Komentarz do art. 82 Kodeksu postępowania administracyjnego*, Lex 2017.

Rakoczy B., *Komentarz do art. 2 ustawy o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego Rzeczypospolitej Polskiej*, Lex 2008.

Rusinek M., *Tajemnica zawodowa i jej ochrona w polskim procesie karnym*, Warszawa 2007.

Syryjczyk J., *Pojęcie ekskomuniki w świetle zadań pastoralnych Kościoła w projekcie prawa karnego z 1973 r. oraz w Kodeksie Prawa Kanonicznego z 1983 r.*, „Prawo Kanoniczne: kwartalnik prawno-historyczny” 1989, t. 32, nr 1–2.

Terpin A., *Natura i skutki ekskomuniki według Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1983 r.*, „Kościół i Prawo” 2014, nr 1, s. 193.

Wróbel A., *Komentarz aktualizowany do art. 82 Kodeksu postępowania administracyjnego*, Lex 2016.

### **Akty prawne**

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r., tekst jedn. Dz.U. z 1997 r., nr 78, poz. 483 z późn. zm..

Ustawa z dnia 14 czerwca 1960 r. – Kodeks postępowania administracyjnego, tekst jedn. Dz.U. z 2017 r., poz. 1257 z późn. zm.

Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego, tekst jedn. Dz.U. z 2018 r., poz. 155 z późn. zm.

Ustawa z dnia 17 maja 1989 r. o gwarancjach wolności sumienia i wyznania, tekst jedn. Dz.U. z 2017 r., poz. 1153.

Ustawa z dnia 17 maja 1989 r. o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej, tekst jedn. Dz.U. z 2018 r., poz. 380.

Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego, tekst jedn. Dz.U. z 2017 r., poz. 1904.

Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny, tekst jedn. Dz.U. z 2017 r., poz. 2204 z późn. zm.

Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Ordynacja podatkowa, tekst jedn. Dz.U. z 2018 r., poz. 800 z późn. zm.

Ustawa z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych, tekst jedn. Dz.U. z 2017 r., poz. 1778 z późn. zm.

Dekret Num. 48/84/P. PRIMAS POLONIAE z dnia 4 grudnia 1983 r. – Kodeks Prawa Kanonicznego (Kanon 1983, nr 12, poz. 4).

**Orzecznictwo**

Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 24 października 1932 r., II K 1048/32, OSNK 1932, nr 12, poz. 231.

Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 14 czerwca 1937 r., I K 454/37, OSNK 1938, nr 1, poz. 11.

Uchwała 7 sędziów SN z dnia 6 maja 1992 r., I KZP 1/92, OSNKW 1992, nr 7–8, poz. 46.

Wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego w Warszawie z dnia 11 lipca 2006 r., II GSK 102/06, LEX nr 308133.

Wyrok Sądu Apelacyjnego w Szczecinie z dnia 18 lutego 2015 r., II AKa 270/14, Lex nr 1668674.

**IMPOSSIBILITY OF BEING A WITNESS IN ADMINISTRATIVE  
PROCEEDINGS BY CATHOLIC PRIEST IN THE LIGHT OF THE CODE  
OF ADMINISTRATIVE PROCEEDINGS AND THE CODE OF CANON LAW  
FROM 1983**

**Summary**

The aim of the article was to present legal regulations concerning the obligation to keep the mystery of confession by priest with particular emphasis on the role of this institution in the Roman Catholic faith. This formula was adopted because Catholicism in Poland is characterized by the largest number of faithful.

In the article was presented legal aspects of the mystery of confession in relation to administrative proceedings and canonic law. For comparison, the regulations concerning this institution were also indicated in the criminal and civil procedure. In addition, was analyzed of the canonic law and criminal law relating to clerical responsibility for the violation of the mystery of confession.

The article was based on doctrine and cases law besides legislation.

**Keywords:** confession, clerical, canon law code, absolute evidence ban